

tib Çelebi ve muhtemelen ona dayanarak Bağdatlı İsmâil Paşa, Brockelmann, Keh-hâle gibi müellifler adını İbrâhim olarak kaydeder. *Lisânü'l-hükkâm* adlı kitabının baskısında da ismi bu şekilde verilmiştir. Bu yanlışlığın bir istinsah hatasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Çünkü *Keşfü'z-zunûn*'un nâşirleri bu eserin bir nüshasında ismin Ahmed olarak kaydedildiğini belirtirler (II, 1549). Sehâvî de Lisânüddin'in yaşadığı dönemle ilgili biyografik eserinde İbrâhim adı altında İbnü'ş-Şihne ailesinden herhangi bir kimseye yer vermediği gibi müellifi de Ahmed adıyla zikretmektedir.

Babasından ve dedesinden ilk eğitimini alan İbnü'ş-Şihne Kur'ân-ı Kerîm'i ezberledikten sonra dedesiyle birlikte Kahire'ye gitti. İbn Kutluboğa, İbn Ubeydullah, Necmeddin İbn Kâdî Aclûn, Bedreddin Hasan b. Muhammed eş-Şerîf en-Nessâbe gibi şahsiyetlerden öğrenim gördü ve birçok âlimden icâzet aldı. Dedesinin Kahire sır kâtipliği görevinde ona nâiblik yaptı. Ardından Halep kadısı olan babası onun adına görevden çekilince Halep kadısı oldu. Dedesi ve babası ile birlikte hacca gitti. Dedesi Ebü'l-Fazl'ın aile fertleriyle birlikte 868'de (1464) hacca gittiği bilindiğine göre Lisânüddin'in Halep kadılığına bu tarihte başladığı anlaşılmaktadır. Vefatına kadar görevini sürdüren Lisânüddin 29 Safer veya 1 Rebîülevvel 882'de (12 veya 13 Haziran 1477) vebadan öldü.

Genç olmasına rağmen kadılık görevinde başarı gösteren ve Halep Camii'nde verdiği hutbelerle de halkın takdirini kazanan İbnü'ş-Şihne, Halep kadılığı sırasında İslâm muhâkeme usulüne dair yazdığı, daha sonra kadıların el kitabı haline gelen *Lisânü'l-hükkâm fi mârifeti'l-aḥkâm* adlı eseriyle tanınmıştır. Otuz fasıl olarak planlanmakla birlikte müellifin ölümü üzerine yirmi birinci fasıl olan "Kerâhiyye" bölümünde kalan eser, Burhâneddin İbrâhim el-Hâlî el-Halebî el-Adevî tarafından *Gâyetü'l-merâm fi tetimmeti Lisâni'l-hükkâm* adlı kitapla tamamlanmış (1015/1606) ve her iki eser birlikte basılmıştır (İskenderiye 1299; Kahire 1310, 1315, 1393/1973 [Ali b. Halîl et-Trablusî'nin *Mu'inü'l-hükkâm*'ı ile birlikte]).

Dedesine sorulan fetvaları kendi el yazısıyla yazan İbnü'ş-Şihne'nin güzel hutbeler okuduğu da kaydedilir. Brockelmann, el-Melikü'l-Müeyyed Ahmed b. el-Melikü'l-Eşref İnal için yazılan 865 (1461) tarihli bir ahdi (veliaht tayin edildiğine dair belge) Lisânüddin'e nisbet ederse de

(*GAL Suppl.*, II, 116) Sehâvî, ahdi dedesi Ebü'l-Fazl İbnü'ş-Şihne'nin yazdığını belirtir bizzat müellifinden duyduğunu söylediği tam metnini kaydeder (*ez-Zeyl 'alâ Ref'i'l-ışr*, s. 370-375).

BİBLİYOGRAFYA :

Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmi'*, II, 194; IX, 295; a.mlf., *ez-Zeyl 'alâ Ref'i'l-ışr* (nşr. Cûde Hilâl – Muhammed Mahmûd Subh), Kahire 1966, s. 370-375; a.mlf., *Veczü'l-kelâm fi'z-zeyl 'alâ Düveli'l-İslâm* (nşr. Beşâr Avvâd Ma'rûf v.dğr.), Beyrut 1416/1995, III, 885; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1549; Muhammed Râgıb et-Tabbâh, *İ'lâmü'n-nübelâ' bi-târîhi Halebi's-şehbâ'*, Halep 1344/1925, V, 293-294; Serkis, *Mu'cem*, I, 135-136; Brockelmann, *GAL*, II, 97; *Suppl.*, II, 115-116; *Hediyetü'l-'arîfin*, I, 21; Ziriklî, *el-A'lam*, I, 220; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, I, 96; Sâlihiyye, *el-Mu'cemü's-şâmil*, III, 364; Meryem Sâdıkî, "İbn Şihne", *DMBİ*, IV, 74.

ŞÜKRÜ ÖZEN

İBNÜ'Ş-ŞİHNE, Seriyüddin (سرى الدين ابن الشحنة)

Ebü'l-Berekât Seriyüddin Abdülber
b. Muhammed b. Muhammed el-Halebî
(ö. 921/1515)

Hanefî fakihi.

9 Zilkade 851'de (16 Ocak 1448) Halep'te doğdu. Ebü'l-Fazl İbnü'ş-Şihne'nin oğludur. İlk eğitimini babasından aldı. İbnü'l-İmâd ve Gazzî, Sehâvî'den naklen dedesi Ebü'l-Velîd İbnü'ş-Şihne'den (ö. 815/1412) ders okuduğunu kaydederlerse de bu tarih bakımından mümkün değildir; ayrıca Sehâvî de Abdülber'in biyografisinde böyle bir bilgi vermemektedir. Daha sonra Kahire ve Kudüs gibi ilim merkezlerinde aralarında İbnü'l-Hümâm, İbn Hacer el-Askalânî, Şemseddin es-Sehâvî, Cemâleddin İbn Cemâa, Takıyyüddin el-Kalkaşendî, Emîn el-Aksarâyî, Takıyyüddin eş-Şümunnî, Muhyiddin el-Kâfiyeci, Bedreddin en-Nessâbe, Ümmü Hânî el-Hüreniyye, Hâcer el-Kudsiyye ve Zeynüddin İbn Kutluboğa'nın da bulunduğu birçok hocadan başta fıkıh, fıkıh usulü ve hadis olmak üzere çeşitli ilim dallarında tahsil gördü.

İbnü'ş-Şihne, öğrenimini tamamladıktan sonra babasının ve diğer bazı hocalarının izniyle ders okutup fetva vermeye başladı. Babasının Mısır kadılığı sırasında ona nâiblik, Hâkim Camii'nde hatiplik, Hüseyniyye ve Zeyniyye medreselerinde hadis ve Cemâliyye Medresesi'nde tefsir hocalığı, Sargatmışîyye'de muîdlik yaptı. Babası vazifesini yerine getiremeyecek

duruma geldiğinde onun Şeyhüniyye Han-kahı'ndaki şeyhlik ve müderrislik, Müey-yediyye Medresesi'ndeki hadis hocalığı görevlerine vekâlet etti. Muharrem 890'da (Şubat 1485) babasının vefatı üzerine Şeyhüniyye Han-kahı şeyhliğine tayin edildi. Ardından Halep kadısı olan İbnü'ş-Şihne, Cemâziyelâhîr 906'da (Ocak 1501) Burhâneddin İbnü'l-Kerekî'nin yerine Mısır Hanefî başkadılığına getirildiyse de Receb 906 sonlarında (Şubat 1501) azledilince görev selâfine verildi. Şevval 906'da (Mayıs 1501) yeniden Kahire Hanefî başkadılığına tayin edildi. 908 yılı Safer ayı başlarında (Ağustos 1502) sultana karşı girilen isyan hareketi sırasında isyancıların safında yer aldığı gerekçesiyle yakalanıp sürgüne gönderilmesi için ferman çıkmışken affedilip tekrar görevine döndü. 914 yılı Cemâziyelevvel başlarında (Ağustos 1508) kadılık görevi yanında Sargatmışîyye Medresesi'ne müderris oldu.

Sultan Kansu Gavri döneminde onunla ileri derecede dostluk kuran İbnü'ş-Şihne büyük bir saygı ve itibara nâil oldu. Toplam on üç yıl süren başkadılık görevinden, bir zina davasında sanığın ikrarından vazgeçmesi üzerine recim cezasını uygulamayınca sultan tarafından diğer üç mezhebin kadılarıyla birlikte Zilkade 919'da (Ocak 1514) azledildi. Halep'te 5 Şâban 921 (14 Eylül 1515) tarihinde vefat etti. İbn İyâs, diğer kaynakların aksine ölüm gününü 28 Receb (7 Eylül) olarak kaydeder (*Bedâ'î'uz-zühûr*, IV, 470). Akıl ve şer'î ilimleri iyi bilen İbnü'ş-Şihne aralarında Şehâbeddin İbnü'ş-Şelebî, Kutbüddin İbn Sultân, Nûreddin et-Trablusî, Nizâmeddin Yahyâ b. Yûsuf el-Halebî gibi âlimlerin bulunduğu birçok talebe yetiştirmiştir. Sehâvî, rivayetleri konusunda kendisini güvenilir kabul etmediği gibi onu aşırı cüretkâr olarak niteler (*ed-Dav'ü'l-lâmi'*, IV, 34).

İbnü'ş-Şihne bazı fetvaları ve davranışları ile dikkati çekmiştir. Mekke muhtesibi Hayır Bey, kahvenin haram olduğu konusunda Mekke âlimlerinin verdiği fetvayı Mısır ulemâsına sorunca Hanefî başkadısı İbnü'ş-Şihne de sarhoşluk verici olduğu ve içildiği meclislerin şarap meclislerine benzediği gerekçeleriyle kahvenin azının da çoğunun da içilmesinin kesinlikle helâl olmadığına ve helâl olduğunu savunuların ta'zir cezasına çarptırılması gerektiğine fetva vermiştir (metni için bk. Abdülkâdir b. Muhammed el-Cezîrî, s. 72). İbn Tolun, onu tanıyanların, hakkında övücü sözler söylemediklerini belirtmekte

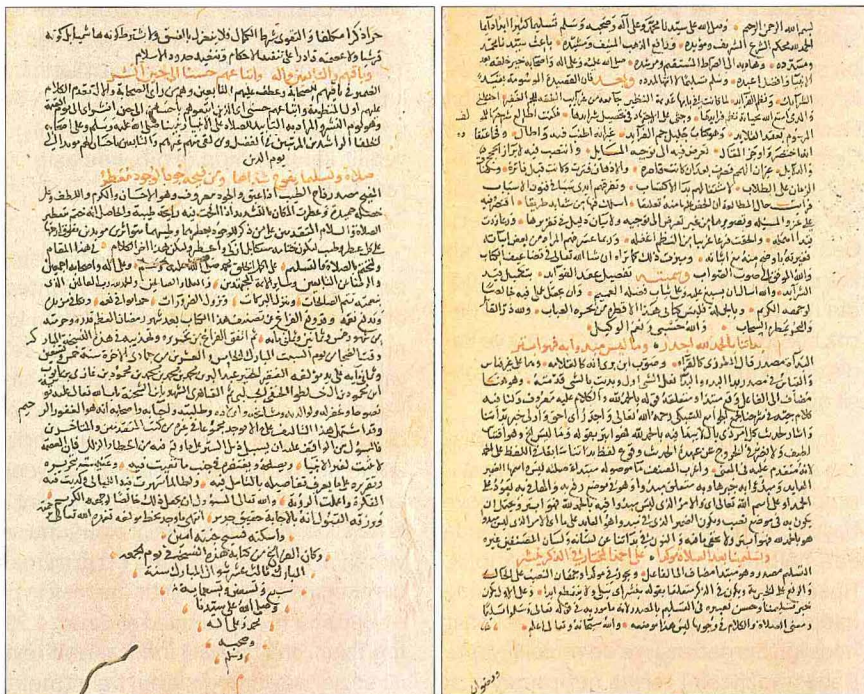
(Gazzî, I, 219), dönemin ülemâsına ve ileri gelenlerine karşı kullandığı ifadeler ve davranışları sebebiyle babasına oldukça sıkıntılı anlar yaşattığı kaydedilmektedir. Hiciv şairi Ubeyd es-Selemûnî, vakıf istibdâlleri konusunda yaptığı uygulamalar sebebiyle İbnü'ş-Şihne'yi hicveden bir kaside yazınca Sultan Gavri'nin huzurunda yargılanarak ta'zir cezasına çarptırılmıştır. İbnü'ş-Şihne, Müeyyediyye Medresesi vakıfları arasında bulunan Fahreddin er-Râzî tefsirini gizlice Osmanlı sultanına göndermekle itham edilmiş ve bundan dolayı devâdâr kendisini ta'zir cezasına çarptırınca atabegin ricasıyla cezadan kurtulmuştur. İbnü'ş-Şihne'yi bu eleştiriler karşısında savunular da çıkmış, öğrencisi Dimaşk müftüsü Kutbüddin İbn Sultân kendisi hakkında iyi şeyler söylemiş ve eserlerinde görüşlerine yer vermiştir (İbnü'l-İmâd, VIII, 99). Çağdaşı Süyûtî ise bazı ilmi konularda kendisini eleştirmek üzere *el-Ker'âlâ 'Abdilber* (Süleymaniye Ktp., Lala İsmâil Paşa, nr. 678; Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 161) ve *Ref'u'ş-şer ve def'u'l-herri'ş-şâdreyn min 'Abdilber* adıyla iki eser yazmıştır.

Eserleri. 1. Tafsilü 'ikdi'l-ferâ'id (fevâ'id) bi-tekmîli Kaydi's-şerâ'id. İbn

Vehbân'ın Hanefî fıkına dair *Kaydû's-şerâ'id ve nazmü'l-ferâ'id* (Manzûmetü İbn Vehbân) adlı eserinin yine kendisi tarafından *'İkdü'l-kalâ'id* adıyla yapılan şerhi ihtisar edilip bazı ilâve ve düzeltmelerde bulunulmak suretiyle kaleme alınmıştır. Eserin son kısmı kelâm konularına ayrılmıştır. Birçok yazma nüshası mevcut eser (meselâ bk. Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, nr. 506, Şehid Ali Paşa, nr. 848, Lâleli, nr. 1037, 1048, Esad Efendi, nr. 786, Yeniciami, nr. 475, Giresun, nr. 19, Fâtih, nr. 1813, Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 596, Damad İbrâhîm Paşa, nr. 569, Hekimoğlu Ali Paşa, nr. 354; Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 366, 400 [ilk cildi]; Beyazıt Devlet Ktp., Bayezid, nr. 2326, 2482, Veliyyüddin Efendi, nr. 1251), Hasan b. Ammâr eş-Şürûnbülâfi tarafından *Teysirü'l-makâşid şerhu Kaydi's-şerâ'id ve nazmü'l-ferâ'id* adıyla ihtisar edilmiştir (Süleymaniye Ktp., Yeniciami, nr. 476/2; Hidîviyye Ktp., nr. 1040; Dârü'l-kütübü'l-Misriyye, nr. 22594b; Princeton Üniversitesi Ktp., Yahuda, nr. 1082; Halep, el-Hizânetü't-Talasiyye, nr. 32; Tunus, Mektebetü câmi'z-Zeytûne, nr. 1950/2). **2. ez-Zehâ'irü'l-Eşre-fiyye fi elgâzi'l-Hanefiyye** (Kahire 1291, 1299, 1307 [Mustafa et-Tâî'nin *Tevfiku'r-*

rahmân bi-şerhi Kenzi deka'iki'l-beyân adlı eserinin kenarında]; Kahire 1291, 1299, 1306, 1319 [Mustafa et-Tâî'nin *Kenzü'l-beyân muhtaşaru Tevfiki'r-rahmân* adlı eserinin kenarında]; nşr. Muhammed Adnân Dervîş, Dimaşk 1994). Hanefî mezhebine göre düzenlenmiş fıkıh bilmece-lerini konu alan bu manzum eserde Sadreddin İbn Ebû'l-İz ed-Dimaşkî'nin aynı konudaki *et-Tehzib li-zihni'l-lebîb*'i esas alınmış ve diğer bazı Hanefî ve Şâfiî âlimlerinin eserlerinden de istifade edilmiştir. İbn Nuceym, *el-Eşbâh ve'n-nezâ'ir*'in fıkhi bilmecelelere dair dördüncü bölümünü bu eserden faydalanarak, Mehmed Zihni Efendi de *Elgâz-ı Fıkhiyye*'yi (İstanbul 1309) bu iki kitapla Hamevî'nin İbn Nuceym'in eserine yazdığı *Gamzû 'uyûni'l-beşâ'ir* adlı şerhini esas alarak hazırlamıştır. **3. Muhtaşaru'l-Fevâ'id** (Süleymaniye Ktp., Giresun, nr. 19). Necmeddin et-Tarsûsî'nin *el-Fevâ'idü'l-fıkhiyye* adlı 1000 beyitlik manzumesini 400 beyitte özetleyen müellif, kütüphane kataloguna *Manzûme fi'l-furûk* şeklinde kaydedilen bu eserden *Tafsilü 'ikdi'l-ferâ'id*-de (Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 366, vr. 362^a) söz etmektedir. **4. Remzû'l-hakâ'ik bi-şerhi Kenzi'd-deka'ik.** Ebû'l-Berekât en-Neseî'nin Hanefî fıkına dair metninin şerhidir (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 1724). **5. el-Manzûme fi'l-furûk** (Berlin Staatsbibliothek, nr. 5029/8). İbnü'ş-Şihne bu manzumesini ayrıca şerhetmiştir. **6. Nazmü'l-mesâ'il-i'letî's-sükût fihâ rı-zâ.** Sükûtun ikrar sayıldığı otuz konuyu ele almaktadır (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 2485, Esad Efendi, nr. 843, Hafid Efendi, nr. 59; Princeton Üniversitesi Ktp., Yahuda, nr. 1133). Öğrencisi Nureddin et-Trablusî bu manzumeyi açıklamıştır (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 843; Princeton Üniversitesi Ktp., Yahuda, nr. 1133). **7. Zehrû'r-riyâz fi hükmi'l-müteva'dı' fi'l-hiyâz (Risâle fi hükmi'l-mâ'i'l-musta'mel)** (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 2773/4, Damad İbrâhîm Paşa, nr. 680; Âtif Efendi Ktp., nr. 838; Hidîviyye Ktp., nr. 1093/2; Berlin Staatsbibliothek, nr. 5029). **8. el-Kelâm fi tenfizi mâ gebete bi's-şehâde 'ale'l-ha'** (Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, nr. 468, Şehid Ali Paşa, nr. 2773/3, Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 2017, Yeniciami, nr. 476; Princeton Üniversitesi Ktp., Garrett, nr. 1731). **9. Fetâvâ.** Boşanma, vakıf ve yazılı belgeye şahitlik konularını içerir (Hidîviyye Ktp., nr. 5338/1). **10. Mebhas fi'l-fık.** Boşamada yeminle ilgili bazı bilgileri ihtiva etmektedir (Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Pa-

Serriyyüddin İbnü'ş-Şihne'nin *Tafsilü 'ikdi'l-ferâ'id (fevâ'id) bi-tekmîli Kaydi's-şerâ'id* adlı eserinin ilk ve son sayfaları (Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, nr. 506)

şa, nr. 468). 11. *Risâle fî şalâti'l-cenâze* (Princeton Üniversitesi Ktp., Yahuda, nr. 1759; Mektebetü câmiati'l-Melik Su'ûd, nr. 2187/6). 12. *Şerhu'l-Manzûmeti'l-Halebiyye fî's-sireti'n-nebeviyye*. Dedesi Ebû'l-Velîd İbnü's-Şihne'nin *Elfiyye fî'l-'ulûmi'l-aşere* adlı manzumesinin siyer bölümünün şerhidir (Millet Ktp., Feyzullah Efendi, nr. 1468; Dârü'l-kütübi'l-Misriyye, nr. 6167h). Eser, Dârü'l-kütübi'l-Misriyye katalogunda (Fuâd Seyyid, II, 44) onun oğlu Ebû'l-Fazl İbnü's-Şihne'ye nisbet edilmişse de mukaddimede şârihin müelliften "dedem" diye söz etmesi (Şeşen, s. 99) bu bilginin doğru olmadığını göstermektedir. 13. *Taḥşilü't-tarîḫ ilâ tes-hîli't-tarîḫ*. Emîr Yeşbeg ed-Devâdâr'ın Safer 882'de (Mayıs 1477) Kahire'de cadde ve çarşıları genişletme kararı alması üzerine çıkan tartışmalar çerçevesinde konuyu Hanevî fıkıh kaynaklarına göre inceleyen bir eser olup Şâban 886'da (Ekim 1481) tamamlanmış ve Emîr Yeşbeg'e ithaf edilmiştir (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 2773/2; İÜ Ktp., AY, nr. 1337). 14. *Uḫûdü'l-le'âli ve'l-mercân bimâ yete'allaku bi-fevâ'idü'l-Kur'ân* (*Fihristü'l-kütübi'l-'Arabiyye*, VII, 295; Brockelmann, GAL, II, 83; Suppl., II, 94). 15. *Tefsîru ġarîbi'l-Kur'ân* (Brockelmann, GAL Suppl., II, 94). 16. *Su'âl ve cevâb li-kavâlihi Te'âlâ "Yevme ye'ti lâ tekellemu nefsun illâ bi-iznih"*. Zemahşerî, Beyzâvî ve Tîbî'nin bu âyetlere (Hûd 11/105-108) ilişkin farklı yorumları çerçevesinde konuyu ele alan bir risâledir (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 2773/1). 17. *Mükâtebe 'an lisâni'l-Mu'iz el-Eşrefî es-Seyfî*. Memlûk Sultanı Muizz'in II. Bayezid'e gönderdiği bu mektubu İbnü's-Şihne kaleme almıştır (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 2773/5).

el-Bedrû'z-zâhir fî nuşreti'l-Meliki'n-Nâsır, Paris Bibliothèque Nationale'de (nr. 1793) mevcut tek nüshaya dayanılarak Ömer Abdüsselâm Tedmürî tarafından (Beyrut 1983) Affüddin İbnü's-Şihne Hüseyin b. Muhammed eş-Şâfiî'ye, Richard T. Mortel tarafından ise (bk. bibl.) Seriyüddin Abdülber İbnü's-Şihne'ye ait olabileceği belirtilerek yayımlanmıştır.

Hassâf'ın *Aḥkâmü'l-vakf*'ına yazdığı şerhin küçük bir parçası da günümüze ulaşan (Berlin Staatsbibliothek, nr. 4761) İbnü's-Şihne'nin *Şerhu'l-Elfiyye fî'l-'ulûmi'l-aşere* (dedesinin eserine şerh), *Teş-nifü'l-mesma' bi-şerhi'l-Kenz ve'l-Vikâye ve'l-Mecma', el-İşâre ve'r-remz ilâ tahkiki'l-Vikâye, Şerhu Cem'i'l-cevâmi' ve Riyâzü'l-kâsımîn* adlı eserleri

bulunduğu da kaynaklarda belirtilmektedir. Ayrıca Tebük Gazvesi'nde ağlayanların isimlerini sıraladığı ve bu konuda müfessirlerle siyer âlimlerinin ihtilâflarına yer verdiği bir manzumesiyle bu manzumeyi şerhettiği bir risâlesi vardır (Gazâzî, I, 220; İbnü'l-İmâd, VIII, 99-100). *Kaḫ'u'l-mücâdele 'inde tağyîri'l-mu'âmele* adıyla İbnü's-Şihne'ye nisbet edilen eser (Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, nr. 468; Hidîviyye Ktp., nr. 5338/13; Brockelmann, GAL, II, 83) Süyûtî'ye ait olup *el-Hâvî li'l-fetâvî* içinde yayımlanmıştır (I, 127-145; krs. *Keşfü'z-zunûn*, II, 1352).

BİBLİYOGRAFYA :

Sehâvî, *ed-Dau'ü'l-lâmi'*, IV, 33-35; İbn İyâs, *Bedâ'î'u'z-zuhûr*, III, 214, 466, 471; IV, 7, 14, 38-39, 58-59, 84-85, 87, 95, 96, 112-114, 125, 135, 158, 294, 298-300, 334, 343, 345-346, 350, 470; Abdülkâdir b. Muhammed el-Cezîrî, *Ümdetü's-saḫve fî ḥillî'l-kahve* (nşr. Abdullah b. Muhammed el-Habeşi), Ebûzâbî 1996, s. 71-72; Temîmî, *et-Tabakâtü's-seniyye*, IV, 259-260; Gazzî, *el-Kevâkibü's-sâ'ire*, I, 219-221, 318; II, 115, 260; *Keşfü'z-zunûn*, I, 97, 150, 359, 596, 821, 855; II, 960, 962, 1352, 1515, 1865, 1866; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VIII, 98-100; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 113-114; Ahlwardt, *Verzeichnis*, IV, 226, 370; VII, 433; *Fihristü'l-kütübi'l-'Arabiyyeti'l-maḥfûza bi'l-Kütübḥaneti'l-Hidîviyye*, Kahire 1306-1308, III, 27-28, 30-31, 117-118; VII, 165, 167, 295; Muhammed Râğib et-Tabbâh, *İ'lâmü'n-nübelâ' bi-târîhi Halebi's-seḫbâ*, Halep 1344/1925, V, 381-383; Serkis, *Mu'cem*, I, 137-138; II, 1225-1226; Philip K. Hitti v.dğr., *Descriptive Catalog of the Garrett Collection of Arabic Manuscripts in the Princeton University Library*, Princeton 1938, s. 515-516; Brockelmann, GAL, II, 83, 95, 100-101; Suppl., II, 88, 94, 431; Fuâd Seyyid, *Fihristü'l-maḥfûzât*, Kahire 1380-82/1961-62, I, 193; II, 44; R. Mach, *Catalogue of Arabic Manuscripts in the Garrett Collection Princeton University Library*, Princeton 1977, s. 97-98, 101, 153; *Fihristü maḥfûzâtü câmi'ati Ümmi'l-kurâ*, Mekke 1403/1983, II, 121; *Fihristü maḥfûzâtü câmi'ati'l-Melik Su'ûd*, Riyad 1404/1984, VI, 111-112; *el-Müntehab min maḥfûzâtü Dâri'l-kütübi'l-Kaḫariyye*, Beyrut 1986, s. 60; *el-Müntehab mine'l-maḥfûzâtü'l-'Arabiyye fî Haleb*, Beyrut 1986, IV, 333; Abdullah Abdurrahman el-Muallimî, *Mu'cemü mü'ellifi maḥfûzâtü Mektebeti'l-Haremi'l-Mekkiyyi's-şerif*, Riyad 1416/1996, s. 75; Ramazan Şeşen, *Muḫtarât mine'l-maḥfûzâtü'l-'Arabiyyeti'n-nâdire fî mektebâti Türkiye*, İstanbul 1997, s. 98-99; Richard T. Mortel, "el-Bedrû'z-zâhir fî nuşreti'l-Meliki'n-Nâsır el-mensûb ilâ İbni's-Şihne", *Mecelletü Külliyyeti'l-âdâb: Câmi'atü'l-Melik Su'ûd*, XIV/2, Riyad 1407/1987, s. 661-775; Meryem Sâdıkı, "İbn Şihne", *DMBİ*, IV, 73-74.

ŞÜKRÜ ÖZEN

İBNÜ't-TABERİ

(bk. AHMED b. SÂLİH et-TABERİ).

İBNÜ't-TAHHÂN

(ابن الطحان)

Ebû'l-Asbağ (Ebû Humeyd) Abdülazîz b. Ali b. Muhammed el-İşbîlî es-Sümâtî (ö. 560/1165'ten sonra)

Kıraat âlimi.

498'de (1104) İşbîliyye'de (Sevilla) dünyaya geldi; doğum tarihinin 508 (1114) olduğu da ileri sürülmüştür. Ebû Muhammed, İbnü'l-Hâc künyeleri ve Endelüsî nisbesiyle de anılır. İlk öğrenimini İşbîliyye'de yaptı. İşbîliyye hatibi Ebû'l-Hasan Şüreyh b. Muhammed er-Ruaynî ve Ebû'l-Abbas İbn Aysûn'dan kıraat tahsil etti. Bu hocalarından ve Ebû Abdullah b. Abdürrez-zâk el-Kelbî, Ebû Bekir İbn Mesleme gibi şahsiyetlerden hadis dinledi. Kurtuba'da (Cordoba) Yahyâ b. Saâde, Meriye'de (Almeria) Ebû Muhammed er-Ruşâtî ve Ebû Abdullah b. Ebû Ahade Aşere'den hadis alanında istifade etti ve rivayette bulundu. Ebû Ca'fer İbn Nümeyl'den Tirmizî'nin *es-Sünen*'ini dinledi; Ebû Mervân İbn Meserre'den Nesâfi'nin *es-Sünen*'ini rivayet etti. Kendisinden İbnü'l-Harrât Abdülhak b. Abdurrahman el-İşbîlî ve Ali b. Yûnus rivayette bulundular.

İbnü't-Tahhân, memleketinde bir müddet kıraat okuttuktan sonra 554 (1159) yılında Fas'a gitti. Ardından Mekke'ye geçti ve hac farızasını yerine getirdi. Buradan da Bağdat'a intikal etti; Ömer el-Kureşî kendisinden hadis dinledi. Vâsıt'ta kıraat okudu, aynı zamanda kendisi de kıraat okuttu. Vâsıt şeyhi Ebû Tâlib İbn Abdüssemi', Ebû'l-Hasan Muhammed b. Ebû'l-Alâ ve Ni'metullah b. Ahmed b. Ebû'l-Hindbâ kıraat hususunda kendisinden faydalandılar. İbn Abdüssemi' onun Vâsıt'a oğlu Ali ile birlikte geldiğini söylemektedir (Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ'*, III, 1052, 1191). 560 (1165) yılı sonlarında Vâsıt'tan ayrılan İbnü't-Tahhân Dimaşk'a, oradan da hayatının sonuna kadar yaşayacağı Halep'e geçti. İbnü't-Tahhân'ın vefatı için kesin bir tarih verilememiştir. İbnü'd-Dübey'sî, Zehebî ve İbnü'l-Cezerî 560'tan (1165) sonra öldüğünü söylerken *İzâhu'l-meknûn*'da ve *Hediyetü'l-ârifin*'de vefat tarihi 559 (1164) olarak kaydedilmiştir. Ancak 560 (1165) yılı sonlarında Vâsıt'tan ayrıldığı dikkate alındığında 559'da öldüğü yolundaki bilginin doğru olmadığı anlaşılır.